

Akadémia klasickej ekonómie 2015

Politika podkopávajúca ekonomiku

Cieľom mojej práce je poukázať na prepojenie ekonomiky s politikou. Táto vzájomná prepojenosť nie je ničím výnimočným v dejinách. Politici majú stále tendenciu vstupovať do ekonomiky a vo väčšej či menšej miere ju využívať pre svoje ciele.

Motiváciou pre voľbu tejto témy bola aktuálna spoločensko-ekonomická situácia na Slovensku, ktorá nás počas jednofarebnej vlády Smeru konfrontuje s ideálmi Novembra 89 a nastavuje zrkadlo našim premárnym šanciam a nevyužitým príležitostiam.

Vo svojej práci som vychádzal z literatúry, ktorú uvádzam, z informácií z médií, ktoré pre ich všeobecnú známosť nepokladám za potrebné špecificky uvádzať a z internetových zdrojov.

Práca si nerobí nárok na vyčerpanie takej rozsiahlej a zložitej témy. Je malým príspevkom k téme, ktorú pokladám za veľmi dôležitú pre ďalšie smerovanie Slovenska.

Slovensko a ekonomicky aktívne generácie v súčasnosti začínajú cítiť potrebu ekonomického a finančného štandardu. Odrazovým mostíkom hodnôt v minulosti bol „zlatý a strieborný štandard,“ ktorý dával jednoznačnú istotu hodnoty meny a aj istôt človeka. /1/ Mena sa dala vymeniť za zlato alebo striebro. Sú to všeobecne uznávané hodnoty a vzbudzovali u ľudí pocit istoty a usporiadanosti. Generovanie peňazí sa takto strážilo a peňažné trhy boli stabilizované. Porušením týchto pravidiel sa vytvorili podmienky pre vznik hospodárskych kríz, v súčasnosti rozvinutých o špecifické formy, finančnú a dlhovú krízu.

Ľudia sú príliš zamestnaní peniazmi. Jedni si ich požičiavajú, aby si pokryli základné životné potreby, iní na svoje nadštandardné potreby. Bohatší investujú do voľného času a zvyšovania životnej úrovne. Tí, čo peniaze vyrábajú, ďalšie peniaze investujú a niektorí ich používajú na dosiahnutie moci a spoločenského uznania. Ale v podstate všetci hľadajú istoty na svojej úrovni. Bežným sa stal nákup osobných áut všetkých cenových kategórií. Mestá sú už preplnené, nieto kde parkovať. Auto na Slovensku pokladajú ľudia za istotu a dobre uložené peniaze. Spotrebný spôsob života, ktorý sme prijali, si vyžaduje takéto ukladanie peňazí nielen svojich, ale aj požičaných. Luxusné obchody, klenotníctva, ponúkajú uložiť ľuďom peniaze do tovaru. Spoločenská „smotánka“ sa bežne prezentuje zlatom, drahokamami, exkluzívnym oblečením, exotickými dovolenkami. Každá spoločenská vrstva si takto vytvára akýsi štandard. Možno povedať, že Slovensko vo všeobecnosti za dvadsaťšesť rokov zbohatlo.

Môžeme to hodnotiť ako premenu, alebo ako vývoj? Skúsme si na to odpovedať. Klasici ekonómie naznačili pravidlá, ktoré platia. (sloboda, konkurencia, súkromné vlastníctvo, deľba práce, spontánny poriadok) /2/ Treba ich však rešpektovať a rozvíjať. Žijeme a bohatneme zásluhou nekrytých peňazí, zatiaľ to možno pokladať za úspech.

Európa a Slovensko zažívajú fázu žitia na dlh. Peniaze už negeneruje len ECB, ale sú to svojím spôsobom aj komerčné banky. Toto využívajú európske vlády na zadlžovanie štátu a jeho občanov. /3/ Presadzovanie straníckej politiky ovplyvňovaním bankového a ekonomického sektoru sa na Slovensku nekompromisne presadzuje. Nejde len o regulačné opatrenia, ale financujú sa volebné a stranícke sľuby. Znovu máme vládu jednej strany, ktorá je prepojená s finančnou oligarchiou. A tak sa berie všetkým, prostredníctvom daní, ale dáva sa iba niektorým, prostredníctvom dotácií. Systém

prerozdelenia a štátnych regulácií nie je zlučiteľný s ekonomickým rozvojom a prosperitou. Podriadenie ekonomiky politike vedie do prepahliska krízových stavov.

Morálny hazard sa stal súčasťou tejto politiky. Vnímanie občanov, ktorí tu žijú, je takticky ovplyvňované medializovaním línie vládnucej strany Smer a presvedčanim nás o správnosti práve tohto politického smeru, ktorý sa stáva, bohužiaľ, súčasťou ekonomiky. Podsúvaním ekonomických balíčkov, ktoré sú „akože zadarmo“, majú síce hrejivý a uspokojivý pocit, ale problém vyfinancovania týchto „vymožeností“ sa posúva do budúcnosti.

Premeny ekonomického charakteru na Slovensku sa začali po roku 1989, keď sa začal otvárať európsky ekonomický priestor. Objavila sa konkurencia, na ktorú sme neboli zvyknutí. Došlo k utlmovaniu priemyselnej produkcie, ktorá nedokázala obstáť v konkurencii. Odliv pracovných síl zo Slovenska do západných krajín EÚ bol a je hlavne do oblastí služieb. Týmto sú postihnuté hlavne menej rozvinuté regióny Slovenska. /4/

Slovensko zažíva premenu hodnôt. Peniaze nie sú prostriedkom, ale stávajú sa cieľom. Má to i pozitívne stránky, povzbudilo sa tým malé a stredné podnikanie. Vytvoril sa priestor pre schopných a ekonomicky odvážnych. Lenže súčasné administratívne a daňové zaťaženie stavia bariéru ďalšiemu ekonomickému rozvoju. Kvitne tu politický klientelizmus pri pridelení štátnych zákaziek. Poslanci, hlavne na vyšších úrovniach, sa stávajú tótormi pridelenia štátnych zákaziek a dotácií. Ich rodinní príslušníci sú často v rôznych dozorných a správnych radách, kauza Váhostav, zdravotnícka mafia. Keď si v „správnej“ politickej strane, máš zaručený úspech. Pozostatky bývalého totalitného režimu tu nachádzajú živnú pôdu pre svoju revitalizáciu. Výrok Pavla Pašku - víťaz volieb môže všetko - jasne a tvrdo nastavuje zrkadlo súčasnej politike. Ekonomický, spoločenský a mravný dopad takéhoto stavu spôsobuje frustráciu a vyvoláva ľahostajnosť.

U mladej generácie to vyvoláva skepsu a laxný prístup ku vzdelaniu, ktorého kvalita na Slovensku upadá. Ambicióznejší slovenskí maturanti sa rozhodujú pre vysokoškolské štúdium v zahraničí, aspoň v Česku, /5/ a zamestnanie si veľmi často hľadajú mimo Slovenska. Začínajú nám chýbať mnohé profesie kvalitní lekári, učitelia, technici, IT odborníci. Na perifériu záujmu sa dostalo školstvo a zdravotníctvo. Politika, ako vec verejná, ako služba občanovi, takto uniká od občanov, odkláňa, vzdáľuje sa od nich, len si to neuvedomujeme, ale začína to byť faktom. V tejto situácii migračná kríza prišla našim politikom úžasne vhod. Mám dojem, že politici chránia Slovensko aj pred prosperitou.

Malé národy, Slovensko a Česko, neraz dokázali, uskutočniť politické zmeny, ktoré ohúrili svet /roky 1918, 1989/. V ekonomickej oblasti sa však v súčasnosti prerušila kontinuita hodnôt. Emisia nekrytých peňazí vo svete sa stala liekom na krízy. Dokedy však tento liek bude účinným? Objavujú sa názory o nutnosti reforiem, pretože sa stratila vnútorná hodnota terajšej meny. /6/ Tlačenie stále nových peňazí ECB a ich uvádzanie do obehu nemôže byť konečným riešením. To pocítíme s časovým odstupom aj na Slovensku. Miera spotreby u nás zatiaľ stále rastie, lenže všetko má svoje hranice.

„Nočnou morou“ sú verejné financie, kde spadajú aj rozpočty samospráv. Stále opakujeme chyby, hlavne v rezorte zdravotníctva a školstva. Pokusy o reformy nevyšli, vlastne sa ani seriózne nezačali, tak sa tu kráča starými chodníkmi. Tápanie v riešeniach je zjavné. Každé odd'ákovanie zásadných reforiem a zotrúvavanie v súčasnóm stave je čoraz drahšie.

Vyhýbanie sa systémovým reformným opatreniam nemôže byť ani súčasťou európskej ekonomickej integrácie. „Žiadúca alternatíva súčasného nastavenia v eurozóne, smerovania európskej integrácie a „riešení“ európskej dlhovej krízy by preto mala zahŕňať koncepčné a systémové opatrenia v troch blokoch:..... - reformy verejných financií /so zameraním na nedeficitné hospodárenie vlád so zmeňujúcimi sa kompetenciami a zasahovaním do ekonomiky a životov ľudí/,.... /7/

Odvážne komplexné riešenia sú vzácnosťou, hoci by postupne výrazne pomohli okrem už spomínaného zdravotníctva a školstva aj napr. službám, ktoré poskytuje verejná správa obyvateľom Slovenska. Vo verejnej správe je bezprostredný kontakt s občanom, jeho potrebami a signálmi, ktoré vysiela týmto ustanovizniám. Mnohokrát sú to aj kritické signály, ktoré treba počuť. Predstavitelia týchto ustanovizní nastolené problémy zovšeobecňujú, ale ich neriešia. Radšej volia taktiku odd'ákovania riešení, prakticky je to prenos na budúcu vládu. Stačilo by akceptovať, rozpracovať a realizovať už deklarované návrhy na podmienky Slovenska./8/

Politici na Slovensku deklarujú stabilitu, ale je to len zdanlivé. Finančné trhy nám nastavujú zrkadlo. V našich masmédiách to vyzerá tak, že politici diskutujú medzi sebou a hlavne sami so sebou a ľudia tomu už mnohokrát prestávajú rozumieť. Diskutujúci politici v televíznych či rozhlasových reláciách sa nás snažia presvedčiť, že je to väčšinový názor, názor ľudu. Je tu trend považovať problémy občanov a spoločnosti za nepodstatné, lebo politici radi riešia cudzie problémy a svoje ambície. Na Slovensku dochádza k vzd'ákovaniu politiky, politikov od občianskej reality.

Klamstvo a arogancia v politike sa stávajú čím ďalej tým viac všeobecnými pracovnými metódami. Sú to fenomény slovenského politického spektra, ktoré nadobúdajú čím ďalej tým viac väčšiu frekvenciu a silu.

Mrhanie peniazmi daňových poplatníkov, permanentné zadlžovanie Slovenska touto vládou /9/ zahmlieva „migračný štít“, ktorým nám šermujú už v prebiehajúcej predvolebnej kampani. Má to úspech. Strach z migrantov, hrozba terorizmu, strach zo straty európskych civilizačných hodnôt sa dostávajú do povedomia Slovákov a zámerne pokrývajú skutočné problémy, ktorých riešenie sa týmto odd'ákuje. Proces pozitívnej premeny Slovenska sa spomaľuje.

Ekonomická premena Slovenska je stále prebiehajúci proces. Potrebujeme nájsť a zadefinovať také pravidlá v ekonomike, aby boli zrozumiteľné, objektívne, nestraničné a spravodlivé. Prebujnená administratíva vytvára podmienky pre klientelizmus, hlavne stráničky, nepotizmus. Vyznať sa v tomto našom slovenskom organizovanom chaose je umenie.

Ekonomický chaos spôsobuje krízy, vojny, migráciu obyvateľstva, teror, čoho sme svedkami. Vystihuje to klasik, ekonóm Milton Friedman, keď nazval svoje dielo Za

všetkým hľadať peniaze. Konanie ľudí, nevynímajúc politikov, je závislé od peňazí. Je to silná motivácia. Moc a peniaze sa majú veľmi radi. Zvládnuť toto lákadlo môžu, možno, len múdri, ale hlavne mravní jedinci, s pokorou slúžiaci nie svojim, ale spoločným záujmom.

Je tu objednávka doby pre vizionárov, ekonómov nájsť a stanoviť štandard, s jeho pravidlami a so špecifikami pre Slovensko.

Zložkou budúceho ekonomického štandardu by mohli byť rodinné rozpočty. Tu sa tvorí mikroekonomika. Je pomerne vysokoúčinná, hoci zadlžovanie občanov na Slovensku sa stáva čím ďalej tým viac rozšírenejším javom, čo zvyšuje nebezpečenstvo prepadnutia sa do chudoby. Domnievam sa však, že ešte stále sa ľudia snažia dodržiavať pravidlo o „troch grošoch“. Toto zlaté pravidlo bude mať čoraz vyššiu hodnotu a mohlo by byť prínosom pre EÚ.

Migračná vlna testuje naše proklamované európske hodnoty. Súčasná migračná kríza vyžaduje tesnejšiu a efektívnejšiu spoluprácu všetkých členov EÚ. Je to nevyhnutnosť, lebo integrácia migrantov z Afriky, Ázie, Balkánu bude aj ekonomickým problémom, súvisiacim s náročným procesom zladovania rozdielnych kultúr a hodnôt v európskych štruktúrach.

Otázkou je, či budeme, hľadať, tvoriť európsky ekonomický štandard, alebo základom budú národné, možno etnické štandardy. Možno treba uvažovať o návrate k zlatému štandardu. Obmedzila by sa tým emisia nekrytých peňazí.

Európske vlády a štáty majú radi cudzie peniaze a keď nemajú východisko pri hľadaní zdrojov radi po nich siahajú (Cyprus, Grécko, Maďarsko). Je tu možnosť siahnuť na súkromný majetok. Znárodnenie nemôže byť štandardom, hoci je to pohodlné a historicky osvedčené, naša nedávna história to len potvrdzuje. Rabovanie občanov ČSR, menovou reformou v roku 1953.

Kladiem si otázku, komu majú dať občania možnosť hľadať vízie, východiská? Politickým alebo ekonomickým elitám? Máme vôbec takýchto ľudí? Dať priestor elitám je pre súčasných politikov nebezpečné. Cítia sa ohrození. Nedoviaľajú konkurenciu a aj preto táto spoločnosť stagnuje a radšej preferuje politických hasičov. A populistov. Faktom je, že časť našich elít v podnikaní, službách, školstve, vede, umení, športe, našla lepšie podmienky a uplatnenie v zahraničí.

Aj takto sa premenilo naše Slovensko. Dovolili sme to, lebo máme takých politikov, akých sme si slobodne zvolili. Nežnú revolúciu sme si nechali ukradnúť starými štruktúrami a jej odkaz upadá do zabudnutia. Slovensko sa zdá byť unavené a odovzdané ľahostajnosti. Neustále sa vynárajú nové kauzy s rozkrádaním, hlavne štátneho majetku a fondov. Trocha nás to zobudí, ale naša „spravodlivá“ mašinéria to spracuje väčšinou bez následkov a potrestania vinníkov. Na Slovensku je to tak! Už sme týmto povestní. Treba nám znova revolúciu, aj revolúciu myslenia. Možno neúspech nás dokáže motivovať a donúti nás vytvoriť náš ekonomický a politický štandard múdrosti. Je to o osobnostiach a elitách národa.

Vytvorenie slovenského think-tanku, zameraného na ekonomické myslenie, ktorý by jasne predstavil ekonomické vízie. Vetvičky nového ekonomického myslenia

majú zárodky v menších thin-tankoch (KI, INESS,HFAH) ale súčasní politici im dávajú veľmi málo priestoru, preto živorí. Kapacity a vedecký potenciál máme. Vysoké školy a inštitúcie zamerané na ekonomiku takýto potenciál istotne majú, len ho treba správne využiť. Zložitosť problematiky ekonómie a finančníctva dáva priestor osobnostiam v týchto ustanovizniach. Pancier veľkého a moderného tanku by mal byť odolný voči politikom, stranám a istotne by sa našiel aj spôsob, ako zamedziť chorobám demokracie, ako je rozkrádanie fondov, klientelizmus, stranícke rodinkárstvo. Odvaha by mu nemala chýbať. Brániť a účelne používať peniaze daňových poplatníkov by bola jeho posvätná úloha. Stúpla by aj vážnosť občana - daňového poplatníka, lebo teraz je len zdrojom príjmov štátneho rozpočtu. Je načase, aby tu takýto tank konečne bol. Ved' s tankami máme svoje skúsenosti. Ale takýto tank by nám nevadil a pomohol by nám. Otázkou je, kto ho „ vyrobí“ a zaplatí. Bola by to investícia do budúcnosti a investovať treba. Bez investícií nie je možný pokrok. My predsa musíme ísť dopredu. Generácie, ktoré prídu po nás, by nám to neodpustili.

Krédom tejto doby by malo byť - nebáť sa múdrych ľudí, a dať im šancu.

Odkazy:

- 1/ Friedman, M. 1997, *Za vším hledej peníze*. Praha. Grada Publishing. s. 127-9, ISBN 80-7169-480-0
- 2/ napr. Adam Smith
- 3/ Gonda, P. 2014, *Euro – nástroj alebo brzda prosperity?* In 10 rokov v Európskej únii a čo ďalej?, zborník príspevkov zo série konferencií Aliancie Európskych konzervatívov a reformistov..., s.17
- 4/ viac napr. in : <http://ippr.sk//demografia/-vplyvy-demografie- na demograficky- vyvoj Slovenska>, Jozef Jurík, 24.04. 2012
- 5/ napr. in: www.aktuality.sk/clanok/273360/exodus.02.042015;
CELSI blog Únik mozgov - riziká ale aj nevyužitý potenciál? Denník N, 06.03.2015
- 6/ Hampl, M. *Reforma peněžního systému*. In Týždeň. ISSN 1336-5932, 46/ 2015, s.15
- 7/ Gonda, P. 2013, *Eurozóna a alternatívy európskej ekonomickej integrácie*, TRIM s&p. ISBN 978-80-971407-3-1, s. 94
- 8/ tamtiež
- 9/ pozri napr.: www.cenastatu.sk, roky 2012-2015